

Gulielmi Amesii

Demonstratio

LOGICÆ

VERÆ.

CANTABRIGIÆ,

Ex officina *Rogeri Danielis*, almæ
Academiæ Typographi.

1646.

IN
GULIELMI AMESII

Demonstrationem

LOGICÆ VERÆ.

ARs artium mensura facta legibus,
Quæ mentis almae ducis errantem gradum
Cujusque scire scire prudenter docet,
Salve, venata, parte ceu quadam tui,
Sed tota rursus. quatenus quicquid demum
Huc Socrateæ docta contulit manus,
Vel priscus olim fudit Euphorbi nepos,
Quicquid Stagyræ dictat argutus senex,
Optata parvo cura digessit lare,
Labosque solers. Vitream fractam simul,
Tricasque turpeis, ordinis chaos, quibus
Polluta mens bebescit, & sese exuit,
Illis resignat; qui diebus disputant,
Et cruda Veterum placita secure imbibunt
Hederæ sequaces, Veritas quibus nova
Scelus est piandū: quicquid indictū Ethici
Profanus error. Disce credulum genus
Servumque priscis usquequo. credi decet.

REINERUS VOGELSANGIUS

Vianensis.

PROLEGOMENA.

THESIS I.

Rs est regularis institutio rei,
in existentia & operatione,
ad suum finem.

2. Ad eam requiruntur,
Intellectus principiorum, quæ ad eam
rem sunt necessaria; eorundem inter se
conjungendorum *Scientia*; aliorum ex
aliis deductio per *Sapientiam*; omnium
ad usum applicandorum *Prudentia*, & ex-
ecutio ipsa, quæ proprie dicitur *Ars*; &
si ab alio alteri tradatur, *Doctrina* vel
Disciplina.

3. Ars hæc quadruplicem habet exi-
stentiam, 1. In Idea, 2. In actu exercito,
3. In opere ejus effecto, & 4. In picturâ
vel imagine ejus expressa.

4. *Idea* artis primo, perfecte & emi-
nenter, est in ente Primo, à quo reliqua
emanant, id est, in Deo. Est etiam ex par-
te in rationali creatura, cui Deus & ocu-
lum dedit ad eam percipiendam, & eam
ipsam pro suo modulo communicavit, per
sensum, observationem, & experientiam.

5. *Actus* primo est in rerum creatio-
ne, & creaturarum directione ad finem, sed

IN
GULIELMI AMESII

Demonstrationem

LOGICÆ VERÆ.

ARS artium mensura facta legibus,
Quæ mentis alme ducis errantem gradum
Cujusque scire scire prudenter docet,
Salve, venata, parte ceu quadam tui,
Sed tota rursus. quatenus quicquid demum
Huc Socrateæ docta contulit manus,
Vel priscus olim fudit Euphorbi nepos,
Quicquid Stagyræ dictat argutus senex,
Optata parvo cura digessit lare,
Labosque solers. Vitream fractam simul,
Tricasque turpeis, ordinis chaos, quibus
Polluta mens bebescit, & sese exuit,
Illis resignat; qui diebus disputant,
Et cruda Veterum placita secure imbibunt
Hederæ sequaces, Veritas quibus nova
Scelus est piandū: quicquid indictū Ethici
Profanus error. Disce credulum genus
Servumque priscis usquequo, credi deet.

REINERUS VOGELSANGIUS

Vianensis.

PROLEGOMENA.

THESIS I.

Rs est regularis institutio rei,
in existentia & operatione,
ad suum finem.

2. Ad eam requiruntur,

Intellectus principiorum, quæ ad eam
rem sunt necessaria; eorundem inter se
conjungendorum *Scientia*; aliorum ex
aliis deductio per *Sapientiam*; omnium
ad usum applicandorum *Prudentia*, & ex-
ecutio ipsa, quæ proprie dicitur *Ars*; &
si ab alio alteri tradatur, *Doctrina* vel
Disciplina.

3. Ars hæc quadruplicem habet exi-
stentiam, 1. In Idea, 2. In actu exercito,
3. In opere ejus effecto, & 4. In picturâ
vel imagine ejus expressa.

4. *Idea* artis primo, perfecte & emi-
nenter, est in ente Primo, à quo reliqua
emanant, id est, in Deo. Est etiam ex par-
te in rationali creatura, cui Deus & ocu-
lum dedit ad eam percipiendam, & eam
ipsam pro suo modulo communicavit, per
sensum, observationem, & experientiam.

5. *Actus* primo est in rerum creatio-
ne, & creaturarum directione ad finem, sed

est etiam in hominis actionibus per imitationem.

6 *Opus* primo est in rebus ipsis creatis, & earum statum, sed est etiam in rebus ab homine simili modo concinnatis, hujus est usus conjunctus & speculatio separata.

7 *Imago* est effigies illa, quæ vel in rationalis creaturæ speculatione existit, vel in ejus delineatione, quæ ponitur in libro, constans ex præceptis perfectissimis ad certæ rei *εὐπραξίας* concinnatis.

8 Hæc *imago* ex rei artificio colligitur per *Analysin* ejus in principia prima. in *Ideam* postea convertitur à creatura rationali, quæ etiam similem structuram exprimit quæ *Genesis* nominatur.

9 *Ars* prout in Deo est, licet virtus multiplex, actu tamen simplex est & una, sed in rebus creatis, quæ omnes sunt concretæ (quasi ex refractione radiorum multiplex evadit: & in illa multiplicatione à rationis oculo recipitur, & exercetur.

10 In rebus creatis distincte considerantur *ens* ipsum *reale*, & *ratio* ejus: inter quæ priorem ex natura locum habet *ratio*, quæ non solum vim habet in re ipsa facta dirigenda, & in omni ejus parte, sed etiam in ejus effectione, & in suæ ipsius reflexione.

11 *Rationis* Ars est *Dialectica*.

12 Hujus artis imago ab homine recepta duas alias artes secundarias & sibi ancillantes parit, quibus ab homine ad hominem deferri possit, *Grammaticam* & *Rhetoricam*.

13 Istæ tres artes sunt generales, quia in omnibus rebus & artibus usum habent

14 In ipso *Ente reali* est, limitatio per quantitatem, adus per naturam, & finis quæ bonitas appellatur.

15 Quantitatis artes sunt *Mathematicæ*, Naturæ *Physicæ*, Bonitatis *Theologia*: sed *Theologiæ* non nisi tenuia principia in rebus creatis insunt, aut ex ipsis colligi possunt: quoniam irrationales creaturæ, quamvis Deum versus tendunt, qui est primum & summum bonum, ad ipsum tamen non attingunt. Homini igitur doctrina seu revelatione divina opus est, ultra vestigia illa bonitatis quæ in creaturis adumbrantur, ut bene vivendo ad Deum ascendat.

16 Harum omnium artium comprehensio, qua res emanant ab ente primo, & ad ipsum denuo redeunt, *Encyclopædia* nominatur: cujus catenæ circularis primus annulus est *Dialectica*, & ultimus *Theologia*.

Demonstratio

LOGICÆ VERÆ.

THESIS I.

Dialectica est ars bene differendi; id est, rationes rerum bene discernendi, & inter sese componendi.

2. Rationes rerum vel simpliciter & seorsim considerantur, vel conjunctim & compositæ: Dialecticæ igitur duæ sunt partes, *Inventio* & *Dispositio*.

3. *Inventio* est prima pars hujus artis qua simplices rationes investigantur: singulæ enim *inventionis* regulæ sunt totidem viæ ac normæ rationes rerum discernendi.

4. Simples istæ rationes dicuntur *argumenta*, quia affectum vel aptitudinem habent ad aliud aliquid arguendum: id est respectu, vel habitudine feruntur ad aliud aliquid: & eum à quo recte intelliguntur ad cogitationem illius secum ferunt.

5. *Argumentorum* alia in se vim habent arguendi, quia sunt in ipso artificio rei; atque adeo possunt ab artifice beneficio artis investigari; aliud vero non habent.

bet in se, sed ad se assumit aliunde, quia est extra artificium rei & ab artifice commo-
dato tenetur: illud argumenti genus dici-
tur *Artificiale*, hoc autem *Inartificiale*.

6. Inter *Argumenta artificialia*, quæ-
dam primitus afficiuntur ad arguendum,
id est, vim illam à se & primario habent,
quæ dicuntur *Prima*: quædam vero secun-
dario afficiuntur ad arguendum, & *Orta*
vocantur, quæ vim illam quam habent
referunt acceptam ad priora.

7. *Argumenta prima* vel simpliciter &
absolute inter se referuntur & inde dicun-
tur *Simplicia* seu *Absoluta*: vel ita refe-
runtur, ut æstimatio inde utriusque fiat,
arque ideo *Comparata* dicuntur.

8. *Argumentorum simplicium* affectio,
vel est amica quædam consensio, qualis
intercedere solet ubi una res ad alterius
essentiam, effectiorem, vel complemen-
tum aliquod concurrir; vel est disjungens
quædam vel dissocians alienatio; illa
sunt *Consentanea*, hæc *Dissentanea*.

9. *Consentaneorum* alia arctius inter se
conspirant, ita ut alterum ab altero pen-
deat quoad essentiam, effectiorem & co-
gnitionem, atque ideo dicuntur *absoluta*
vel simpliciter *Consentanea*, *Causa* nempe
& *Effectum*; alia vero levius & remissius,

6 G. AMESII *Demonstratio*

ita ut nulla intercedat communio essentiae, sed unum requiratur tantum ad alterius bene esse, & inde vocantur *modo quodam Consentanea, Subiectum* scil. & *Adiunctum*.

10 *Causa* est quæ vim adfert ad rei productionem, à causa enim vis proficiscitur, quæ conferens aliquid ad rei constitutionem, in re ipsa hæret: res igitur suum esse habet à causa per hanc vim; unde sequitur, accuratam scientiam rei, non posse haberi nisi per cognitionem illarum causarum, quarum vires ac virtutes concurrunt ad eam constituendam: atque hæc eadem est ratio, cur inter omnia *Argumenta* primum locum teneat: quia scilicet affectionem primam & primariam habet in artificio rei.

11 Causarum quædam simul incipiunt operari ad existentiam rei, ut *Efficiens* & *Materia*: quædam ab iis inceptum peragunt, & rem ipsam simul existere faciunt, ut *Forma* & *Finis*.

12 *Efficiens* est causa à qua motus vel operatio ad rem incipit & perficitur. Quoniam vero originem præbet ipsi motui, non potest in motu vel re motu facta contineri; sed vim suam tantum iis commodare solet.

13 Quamvis *Causarum* in reali earum natura tot sint species quot sunt earum exempla, nulla tamen ex quatuor *Causis* veras habet species, in Logica notione; nihil enim inter illas & rem intercedit, sed proximæ causæ sunt rei existentis. Efficiens ergo non habet veras species.

14 Distinguitur nihilominus modis quibusdam; quorum illa est natura, ut eadem efficienti possint convenire: ejus tamen affectionem in arguendo effecto, multum variant.

15 Varni modi *efficientis* apparent, aut in *effecto*, quod vel facit ut sit, & dicitur *procreans*, vel ut porro sit, & *conservans* nominatur; aut in *adjunctis*, quia sine vel aliis ejusdem generis & ordinis rem quampiam dat effectam, & dicitur *solitaria*, vel cum aliis, quæ dici potest *concoctiva*, ubi vel pares vires adferunt, vel una præit, & dicitur *principalis*, aliæ subsequuntur, & *adjuvantes* vel *ministræ* dicuntur, quorum etiam peculiaris quidam modus est in *instrumentis* quæ infinitum locum habent, quia non tam sua vi agunt ad effectum producendum, quam se præbent ut aliena vi agantur, aut denique in ipsa vi seu facultate agentis, quæ vel est interna, unde efficiens dicitur *per se*, live *na-*

8 G. AMESII *Demonstratio*

tura sive *consilio* agat: vel externa, unde efficiens dicitur *per accidens*; sive *necessitate* coacta agat, sive *fortuna* errans à suo scopo

16 *Materia* paratur, disponitur, atque adeo movetur ab efficiente ad formam recipiendam: proxime igitur ad efficientem accedit ordine, & formam antecedit ut principium potentiae & perpeffionis. Ingreditur in rem non vi sola sed & realitate sua partem essentiae constituens interne: est igitur causa *ex qua res est*, tanquam ex fundamento ædificii totius, quæ etiam formæ existentia & actio solent corroborari. Nullis modis distinguitur, quia licet vis variis modis ab efficiente conferri potest, ipsa tamen realitas materiæ non nisi realiter communicatur. Distinctio illa in *primam* & *secundam*, &c. non est Logica, quia variam notionem vel rationem realitatis materiæ non continet, sed ordinem solum materialium principiorum quæ non sunt hujus disciplinæ.

17 *Forma* permeat totam materiam, & esse illud proprium confert quod res habet, ultra illam communem naturam quam habet à materia. Variæ res possunt eandem efficientem & eandem materiam habere, sed non eandem formam. hinc *Forma est causa per quam res est id quod est.*

18 *Forma*

18 *Forma* tria habet officia, 1. Determinare rem constituere, unde *forma* vocatur. 2. Essentialiter eam distinguere, unde appellatur *differentia*. 3. Elicere operationes & actiones quarum est principium, unde *actus* nominatur.

19 *Finis* exurgit ex conjunctione materię & formę, & est illa bonitas vel perfectio rei qua est ad operationem & usum apta.

20 Bonitas hæc in efficientis intentione, est *adjuvans causa*; usus ad quem tendit, est *effectum*; res vel persona cui inseruit in usu, est *objectum*: ad hæc tamen omnia propter affinitatem, *finis* nomen solet applicari: bonitas vel aptitudo ad usum est proprie *finalis causa*; appetitio ejus impellens efficientem, est *finis intentionis*; usus est *secundarius finis cujus*; res vel persona ad quam spectat est *finis cui*. & in his omnibus generibus, unus aliquando *finis operis* dicitur, & alius *operantis*: sed scopus operantis à natura operis alienus, per accidens, tantum *finis* dicitur *operationis*.

21 Quamvis causę distinctę sint essentia & definitione, res tamen quę vi causarum fit unicam habet naturam, quę licet arguatur à singulis causis, tamen ab *efficiente* ut à principio quod primam vim exercit

exerit ad ejus productionem, nomen habet *effecti*.

22 *Effectum* è *causis* existit. existere vero plus aliquid in se habet quam *esse*: atq; adeo dicitur *esse* ab efficiente, ut *effectum*, ex materia, ut *materialum*; per formam, ut *formatum*; & propter finem, ut *scitum*; non autem *existere* nisi ex causis omnibus.

23 *Esse* rei fluit à qualibet causa: *essentia* à materia & forma, quæ idcirco dicuntur *causæ essentiales*: *existentia* pendet ab omnibus causis simul concurrentibus ad *esse* & *essentiam* rei completam: *subsistentia* connotat etiam adjuncta, & *consistentia* membra.

24 *Effectum* duos habet gradus (quorum unus est alterius causa) *motum* procreationis aut conservationis, & *rem motu factam*, sive procreatam, sive etiam conservatam.

25 Rei jam effectæ & è causis existentibus, accedit semper aliquid ab essentia & causis ita distinctum ut ad modum ejus pertineat solum, vel ad bene esse, & accidentale ejus complementum; hinc fluunt notiones *subiecti* & *adjuncti*.

26 *Subiectum* natura præcedit ut substratum quid, cui adjunctum est adventitium quid præter essentiam accedens. quæ

unica

unica *subiecti* ratio tam simplex est & invariabilis, ut quamvis discrimen latum sit inter receptaculum & obiectum, nec non inter recipiens in se ac ad se, & obiectum materiale ac formale, &c. tamen veræ species non dantur *subiecti*, nec modorum differentiarum nisi aut manæ aut alienæ.

27 *Adjunctum* illud est quod rei ex causis existenti, vel substratæ adjungitur: sive sit receptum sive occupatum, sive inherēs si e adhærens, sive proprium sive commune.

28 In istis argumentis consentaneis, *categoria* est eorum omnium quæ unum vel idem dicuntur, vel communis locus continens primos & simplices fontes omnis unitatis vel identitatis: quæ enim dici solent *eadem genere* sunt eadem materia & forma communi sed non ultima *eadem* (ut loquuntur) *specie* sunt eadem ultima forma communi; *eadem numero* eandem habent formam singularem; *eadem tempore* idem habent *adjunctum*; *eadem loco* idem *subiectum*.

29 Ex iisdem etiam fontibus oritur secundario dissociatio rerum inter se: quæ enim non sunt eadem *causis*, *effectis*, *subiectis*, vel *adjunctis*, illa dissociantur, vel dissentiunt inter se; idque levius aut gravius pro ratione distantiae quam habent ab unitate.

unitate. in omnibus autem binis rebus est & consensio & dissensio; consensio per affirmationem unitatis, dissensio vero per negationem ejusdem.

30 Cum *Dissentaneorum* ratio in dissociatione aut divisione consistat, & eorum unum in sua propria natura non pendeat ab altero qua *Dissentaneum* est, quoad esse, existere, vel sciri, idcirco sunt æqualis luminis & æqualium utrinque virium in arguendo; quapropter etiam uno nomine, unaque definitione per singulas species continentur. quæ omnia longe aliter se habent in *consentaneis*. in ipsa tamen naturali accommodatione qua eorum affectio exercetur, illustrant sese mutuo vi ipsius dissensionis.

31 Dissociatio rerum duplici gradu fit: quædam enim ita dissociantur ut possint consociari, quoniam externe tantum dissentiant & sola ratione, vel respectu aliqujus argumentalis affectionis, in qua convenire possent ex natura sua: & hæc appellantur *diversa*, quia quasi divertunt & secedunt paululum à se invicem sine alienatione constante. Quædam autem ita dissociantur, ut non possint consociari vel conjungi, quoniã interne etiã dissentiant, ac reali natura sua, id est, ipsa materia vel

forma:

forma: & hæc vocantur *opposita*, quia non divertunt solum unum ab altero, sed & alienationem talem inter se exercent, ut positio unius obstat cæterorum vel alterius positioni, in eadem re, secundum eundem respectum, partem, eodem tempore.

32 *Opposita* semper debent ita considerari ut lex illa observetur *eidem secundum idem, ad idem, & eodem tempore*. alias non dissentiunt re: sic autem considerata, tam realem habent dissensionem, ut unius affirmatione cogitata & statuta, alterius negatio cogitetur & statuatur necessario, contraq; uno negata cogitato, alterius aliqujus affirmatio statuatur. quæ simul affirmantur, aut simul negantur, non sunt *opposita*

33 Eorum quæ re dissentiunt quædam longius à se invicem distant, & remotiore solo genere continentur, atque adeo leviores habent oppositionem; non fit enim directe per proximas formas propter illam separationem, unde etiam *disparata* dicuntur, quasi disseparata, quorum unum multis pariter vel eadem ratione potest opponi, quia per illam distantiam remotam locus datur interventui multorum; & nihil est quod separator ab una sola re: quædam continentur sub proximo genere & sub eo pugnant quasi

quasi cominus contra se invicem per suas proximas formas, unde *Contraria* dicuntur, quæ duobus plura non sunt, quia licet unum à pluribus æque separari possit, non potest tamen ferri in plura ita ut recto quasi intuitu vel facie ad faciem se invicem petant; neque proximis formis opponi possunt quæ pariter opponuntur aliis remotis.

34 *Contraria* est rei positio tum positioni alterius cum illo pugnantis, tum etiam ejusdem rei negationi: illa sunt *contraria affirmativa*, hæc *negativa*.

35 *Contraria affirmativa* vel ita opponuntur inter se ut consensionem summam habeant dissensionis suæ quasi fundamentum substratum, qua unum ad alterum refertur; vel pure & directe pugnant unum adversus alterum: illa dicuntur *relata*, hæc *adversa*.

36 *Relata* cum ita considerantur ut oppositionis lex (de attributione *eidem*, &c.) observetur, tum sunt contraria propter contrarium utrinque situm; cum vero considerantur ut duæ res inter se mutuo affectæ, tunc maximum habent consensum, ut mutuam coexistentiam causantia.

37 Tota natura unius relati (qualis) fluit ab affectione alternante qua spectat

spectat alterum & ab illo spectatur, ita ut unum alterius (per mutuas quasi vicissitudines) causa sit & effectum. duæ sunt enim partes omnis relationis; quarum una fluit ab uno termino, & altera ab altero, ac in oppositum fertur, ex quibus una affectio mutua coalescit.

38 In *relatis* igitur quoad ipsam affectionem alternantem totam non est prius & posterius, sed simul sunt natura: quia unum non magis alterius est causa vel effectum, quam alterum est ejus.

39 Quoniam vero essentia unius fluit ab altero, non tantum æque manifesta sunt, ut omnia *Dissentanea*; sed etiam ut causæ ratio postulat, scientia unius oritur semper ex alterius cognitione.

40 *Adversa* nullam consentaneam affectionem habent admixtam (ut *relata*) sed perpetuo pugnant quocunque modo considerantur, idque in linea directa quasi ex diametro.

41 *Adversa* omnia (qua talia) sunt immediata. cum enim opponuntur mediis, non sunt *adversa* sed *disparata*. virtus media opponitur adverſe generi vitiorum extremorum, sive nominato sive innominato; extremis ipsis tantum disparate. sic liberalitas adversatur illiberalitati sumptæ

16 G. AMESII *Demonstratio*

sumptæ generatim, avaritiæ autem & effusioni speciatim consideratis opponitur tantum disparate.

42 In *contrariis negantibus* non sunt duæ res positæ, ut in *affirmantibus*, sed affirmatio & negatio unius ac ejusdem.

43 Hæc autem negatio vel est infinita quæ negat illam rem ubique, ac potest affirmari de qualibet alia re præter illam quam negat, & tum sunt *contradictoria*: vel negat eam tantum in illo subjecto, in quo per naturam potest inesse, & tum sunt *privantia*; unde sequitur *privantia* maxime omnium dissentire: quia privatio tollit rem cum inimicitia tam adversa ut nihil aliud in ejus locum relinquat, quod contradictio non facit.

44 Ut ad *consentanea* omnes modi identitatis, sic ad ista *dissentanea* simplices omnes differentię modi debent referri.

45 Res ex causis existentes adjunctis ornatae, & à cæteris rebus disjunctæ, inter se committi solent, ut eorum æstimatio fiat secundum aliquod tertium in quo consentiunt vel dissentiunt: unde *comparata* dicuntur, & res ipsæ, & rationes illæ in quibus conferuntur.

46 *Comparatorum* unum non est natura sua notius altero (quæ *consentaneorum* est ratio)

ratio) neque luminis æqualis quoad res ipsas (ut omnia *dissentanea*) nedum ut essentialis unius ratio pendeat ab alterius cognitione per alternationem æqualem (ut in *relatus*) sed comparationis vi quasi libra æstimatio utriusq; quoad rationem in qua comparantur æque nota fit utrinque. quamvis ex rerum natura ante explorata alterum altero alicui notius esse solet. Quemadmodum autem in rei pondere ac valore æstimando aliquando signum appositum vel impressum satis habetur, sæpe tamen ad balancem vocatur, & ipsa in una lance locata, opponitur in altera pondus idoneum ad librandum: sic se res habet in collatione rationum.

47 Duo igitur sunt modi comparationis, aliquando enim implicite fit & sæpe per notam aliquam brevem, unam vel plures: aliquando explicite in partibus disjunctis, quarum una *propositio* dicitur, argumentum ut plurimum complexa, altera *redditio* nominatur, rem argutam continens maxima ex parte; quamvis ea sit aliquando explicationis ratio ut *red-ditionis* nota tribuatur argumento, & *propositionis* rei argutæ, ut in illis *majorum* formis, *non solum sed etiam*.

48 Hoc etiam est proprium *comparativum*, ut eorum unum si fingatur, non alterum tantum fictum arguat (quod omnium argumentorum commune est) sed & verum alterum.

49 Instituitur autem omnis comparatio vel in gradu seu mensura, quæ est *quantitas* logica, & tum est *paritas* vel *imparitas*; vel in ipsa natura terminorum, quæ est *qualitas* logica, & tum est *similitudo* vel *dissimilitudo*.

50 *Paria* sunt, quæ una mensura sive reali sive mente concepta mensurantur: ita ut æquilibrium faciant inter pendendum.

51 Si ad unam mensuram non conveniant, tum sunt *imparia*: illud cujus mensura excedit *maius*, & cujus exceditur *minus*.

52 *Similia* sunt, quæ eandem habent naturam, vel essentialem vel adjunctam. quoniam vero eadem natura proprie non potest esse duplex, vel simul in duabus rebus, idcirco hæc identitas est in *proportione* tantum, qua una res habet illam naturæ rationem pro sua portione, & altera etiam pro sua.

53 In explicata similitudine termini aliquando quatuor sunt re ipsa distincti, & tum similitudo *disjuncta* dicitur: aliquando

quando vero non re sed ratione tantum sunt quatuor distincti, & tum *continua* nominatur, quia proportio continuatur per repetitionem secundi.

54 Quorum natura non est eadem in proportionem, sed diversa, illa sunt *dissimilia*. eadem igitur res quæ absolute consideratæ sunt *diversa*, comparate spectatæ sunt *dissimilia*.

Hactenus de Argumentis primis.

55 *Orta*, ex *primis* tanquam ex radicibus exsurgunt: quibuscum etiam eandem vim habent arguendi, sed secundo & symbolice, id est comprehensive & notarum instar.

56 Horum autem alia simplicem habent ortum, ex uno aliquo *primo*, ut *Conjugata* & *Notatio*: alia compositum ex plurium combinatione, ut *Distributio* & *Definitio*.

57 In *conjugatis* est deductio nominum quæ eodem jugo vel nexu continentur: quorum unum comprehendit naturam absolutam vel abstractam, aliud naturam dependentem vel concretam, & tertium naturam activam, una cum ejus modo à prioribus fluente.

58 In *notatione* ratio redditur cur talis tali nota designetur.

59 Sequun-

59 Sequuntur illa *orta* quæ comprehendunt *prima* magis recte, magisq; composita ratione, ita tamen necessaria ut constituent perpetuam *reciprocationem*, non axiomaticæ tantum veritatis, quam sapientiæ lex in omnibus præceptis artium requirit; nec mutux solum relationis qualis reperitur in omni argumentorum pari; sed communis essentix quæ est harum rationum propria, quæ realem rerum naturam notat.

60 Cujusvis autem rei natura spectatur vel ut communis est pluribus, vel ut in se consistit ab aliis remota: illa docetur in *distributione*, hæc in *definitione*: illa enim tributionem indicat communem, hæc fines seu finitionem statuit propriam.

61 *Distributio* duo continet, viz. commune aliquid, unde *totum*; & commune pluribus, unde *partes*. *Totum* continet *partes* communitate unius formæ; partes divisim consideratæ distinguunt totum (quæ proprie dicitur *distributio*) & collective sumptæ constituunt totum, quæ est *inductio*.

62 Necessè autem est ut *partes* consentiant in eo quod commune habent, & dissentiant vel differant in eo quod sunt plura, unde est quod partes consentire debent cum toto, inter se autem dissentire, & quo
magis

magis hoc fit, eo fit accuratior *distributio*, maxime autem consentiunt cum proximo toto, & sub eo maxime dissentiunt per contrarietatem; quæ propria est ratio principatus illius quem Dichotomia obtinet in distribuendo.

63 Pendet natura *distributionis* magis ex affectione *partium* ad *totum*, quam ex illa quam habent inter se: atque adeo non ex *dissentaneis*, sed ex *consentaneis* distinctiones *distributionis* petuntur.

64 Quando igitur plures causæ distinguuntur inter se in affectione ad unum effectum, vel plura effecta in affectione ad unam causam, vel plura subjecta in affectione ad unum adjunctum, vel plura adjuncta in affectione ad unum subjectum, tum pro ratione illarum distinctarum rerum distributio dicitur esse ex *causis, Effectis, Subjectis, Adjunctis*.

65 Quia vero essentialis consensio est proprie inter causam & effectum, & in eo genere excellunt istæ distributiones quæ sunt *integri* in *membra*, aut *generis* in *species*, in istis igitur solis exquisita ratio totius & partium apparet.

66 In *distributione integri* in *membra*, *membra* sunt causæ singulares, testæ, ac inter se compactæ, ac in unum redactæ, sed

sed ita ut actu contineantur ab integro cui dant essentiam, & in quo existunt. materia igitur & forma *integri* conflatur ex materia & forma omnium *membrorum*.

67 In *distributione generis in species*, genus est nota causarum essentialium communium: existit igitur in singulis *speciebus* dans illis essentiam, & in omnibus communicans illis eandem essentiam: tota igitur essentia *generis* est in singulis *speciebus*; sed tota communitas vel totum genus proprie non nisi in cunctis.

68 Nota causarum communium primarum est *genus generalissimè*, nihil enim habet prius, mediarum nota est *subalternum genus*: specierum eadem est ratio, nam nota effecti medii est *species subalternæ*, infimi vero est *infima* vel *specialissima*.

69 *Definitio* explicat naturam propriam rei definitæ, idque vel à causis tantum essentialibus communibus, quæ genere comprehenduntur, & propria insuper forma si queat haberi, vel ab aliis etiam argumentis reciprocis. illa *definitio* est *perfecta*, hæc *imperfecta* vel *descriptio*.

70 Extra artificium rei nihil arguere potest; nisi proficiscatur ab eo qui novit artificium, & ostendit quod novit. hoc autem à quacunq; persona quocunq; modo fiat,

nius generis est, & *testimonium* vocatur:

71 *Testimonium* igitur ipsum in se consideratum, (id est, affirmatio seu negatio testantis de re testata) nihil habet artis aut virtutis arguendi, sed fulciri debet *argumentis artificialibus*; tantum autem valet quantum & notitiæ & simplicis veracitatis in teste apparet. aliud maiorem, aliud minorem, aliud nullam vim habet.

72 *Reciprocatio* est cum rei propositæ artificialia argumenta spectantur & adferuntur, ad testimonii ac testis veracitatem arguendam.

73 *Argumenta* jam inventa debent ad usum inter se disponi. Hæc igitur *Dispositio* est Logicæ pars altera.

74 *Dispositio* autem argumentorum inventorum, vel eo tendit ut iudicium de his fiat, quod ex dispositione naturaliter emanat, quasi ex flore; vel ut memoria possint retineri: hi enim tres actus rationis sunt, invenire, iudicare, & memoria retinere, quibus tres interni sensus inseriunt, phantasia, cogitativa facultas & memoria sensitiva: secunda igitur logicæ pars rectissime dividitur in *Judicium* & *Methodum*.

75 Quod iudicio subicitur vel clarum est, & per se vel sua luce manifestum, vel

B

obscu-

obscurum & dubium: de manifestis iudicium statim fertur cum proponuntur, de dubiis amplius deliberatur & discursus mentis habetur: unde *iudicium* accuratissime dividitur in *Axiomaticum* & *Dianoeticum*.

76 *Axioma* proprie notat eam sententiam, quæ omnium approbatione digna putatur (vox enim existimationem & dignitatem sonat; & non male vertitur *pronunciatum honorarium*) cum igitur & illud complectatur quod *Enunciatum*, *Enunciatio*, *Pronunciatum*, *Pronunciatio*, &c. & simul etiam indicet, quænam sententiæ ex hac doctrina iudicentur, illæ nempe quæ non indigent approbatione, sed per se fide dignæ sunt; idcirco aptissima vox est quæ huic dispositionis parti accommodatur.

77 Cum *axioma* semper lucem claram præ se ferat, proponit tantum vel declarat argumenta illa quæ vinculo aliquo inter se connectuntur; neque probat quicquam sed iudicat rem esse, vel non esse; id est, declarat & exponit.

78 In hac autem dispositione argumenta vel componuntur inter se vinculo affirmato & tum *axioma* dicitur *affirmatum*, vel à se invicem dividuntur vinculo negato, & tum dicitur *negatum*. quod si
idem

idem axioma & affirmetur & negetur
tum est *contradictio*.

79 Si componantur res in natura com-
positæ, vel dividantur res in natura divi-
sæ, tum axioma est *verum*: si vero com-
ponantur res in natura divisæ, aut com-
positæ dividantur, tunc est *falsum*.

80 Si quæ componuntur mutabiliter
convenient, axioma est *contingens*, & judi-
cium ejus est *opinio*, per *opinionem* autem
non debet intelligi vacillans & dubia re-
rum perceptio, nedum assensus retentio
& suspensio, quomodo in usu vulgari sæ-
pe usurpatur, sed notio, ex contingenti
mutabilique rerum in axiomate disposi-
tarum natura, in mente cum assensu con-
cepta: quæ sæpe est certa, præsertim de
præteritis & futuris, quibus etiam adhæ-
ret quædam necessitas, ratione contrarie-
tatis facti & non facti; sed hæc est alte-
rius axiomatis proprie, non ejusdem.

81 Si quæ componuntur immutabili-
ter convenient, nec esse aliter possint ex
natura sua, tum *axioma* est *necessarium*.

82 Necessitas veritatis hoc in loco de-
bet intelligi illa quæ est axiomatis pro-
pria: præter quam duæ sunt aliæ necessi-
tates Logicæ, quarum una est *coactionis* in
efficiendi modo, & altera *consequentie* in
syllogismo.

83 Hujus necessitatis tres habentur gradus, qui nobis honorariis designantur, primus est $\chi\tau\iota\ \pi\alpha\nu\tau\acute{o}\varsigma$, quo requiritur ut axioma sit omnino, ubique, & semper verum, excludens & falsa commenta, & contingentia, quæque sunt ex parte tantum vera; quæ ideo *lex* dicitur *veritatis*. Secundus est $\kappa\alpha\theta'\ \alpha\upsilon\tau\acute{o}$, quo requiritur insuper ut partes axiomatis inter se sint essentielles, idque per se, non per aliud, excludens omnia adventitia, ut cuique rei tribuat quod essentiae suæ debetur; quæ ideo *lex* dicitur *justitiæ*. Tertius est $\kappa\alpha\theta\acute{o}\lambda\alpha\ \pi\rho\acute{o}\tau\epsilon\rho\nu$, quo requiritur adhuc, ut partes inter se convenient, primo & æqualiter vel reciproce, (sic ut aliud in eo genere prius enunciari non possit, nec illud de alio) excludens confusiones & tautologias, quæ ideo dicitur *lex sapientiæ*.

84 Hæ tres leges debent observari in omnibus artium præceptis; neque ulli axiomatici conveniunt omnes, nisi præceptum sit alicujus artis, neque ulli, nisi per accommodationem talis præcepti, vel deductionem ex illo.

85 Hujusmodi axiomaticum judicium est prima verissimaque *scientia*, deductio aliorum axiomaticum ex illis est *sapientia* humana.

Tales fuerunt communes axiomatis affectiones, sequuntur species.

86 In axiomatica dispositione vel unus directus & simplex actus mentis est, quasi una linea recta duo argumenta complectens (quo modo omnia argumenta præter plenas comparationes & distributiones disponi possunt) & tum *axioma* dicitur *simplex*; vel compositus, quasi linea curva faciens quandam circuitionem, & tum *axioma* dicitur *compositum*.

87 *Simplicis axiomatis* vinculum vel forma est in verbo; verbum autem grammaticum non debet hic intelligi (quamvis etiam exprimi soleat vinculum una cum consequente vel ejus parte) sed logica verbi vis mente concepta; qua argumenta disposita inter se conglutinantur & *axioma* totum viget ac animatur.

88 Mens differentis simpliciter enunciando, vel spectat totum illud in communem cui aliquid attribuit, & *axioma* est *generale*; ubi & consequens & modus attribuendi debent esse communes: vel partem ejus tantum & quasi speciem, quod efficit *axioma speciale*, in quo pars illa vel incertae dubie notatur, quod *axioma particulare* constituit; vel singulariter, & proprie designatur, quod est *axioma proprium*.

89 *Generali* affirmato, quoniam includit totum antecedens, contradicitur aliquo modo per exclusionem totius; sed non immediate nec efficaciter ad constantem divisionem veri à falso, nisi per exclusionem partis alicujus, quod maxime directe fit per *axioma particulare* oppositum, *particulare* unum oppositum alteri non contradictionem facit sed distributionem; non enim idem subiectum necessario designant; atque adeo non affirmatur & negatur idem illa ratione: sed ubi pars incerta affirmatur, ut contradictio fiat, totum debet negari per *axioma generale*, & sic è contra. tunc autem semper dividitur verum à falso, ita ut verum ab una parte stet, ac falsum ab altera.

Hactenus de Axiomate Simplici.

90 Quando argumenta duobus pluri in eodem axiomate disponuntur, vel duorum dispositio multiplex est & circumducta, tum vinculum non potest esse verbum unum, sed conjunctio plurium, quæ maxima ex parte grammaticis conjunctionibus, aliquando v oculis etiam relativis notatur; hoc igitur axiomatis genus *compositum* vocatur, ubi conjunctioni adheret affirmatio, negatio, & contradictio, quæ dividit semper verum à falso.

91 Con-

91 Conjunctio vero aut sensum conjungit, una cum verbis, aut verba sola conjungit, sensum vero disjungit: si sensum jungat, *axioma* dicitur *congregativum*; si vero verba tantum, *segregativum*.

92 Quæ sensum conjungit vel id necessario facit, partem unam alligans alteri quasi attrahente nexu, quod *axioma* est *connexum*: vel non necessario, & sine dependentia ulla partes inter se collateraliter tenentur quasi jugo vel copula æquali, quod genus axiomatis dicitur *copulatum*.

93 In *axiomate copulato* illa præcipue & maxime proprie conjunguntur quæ vel solent vel possunt separari (ut Cæsar doctus fuit & pugnax) cujus dispositionis vel vinculi nota vel est conjunctio grammatica copulativa (ut, *ac*, *&*, *etiam*, *item*, *ac non*, *quoque*, *que*, *atque*, *itemq;* *neque*) vel adverbia cum conjunctionibus conjuncta, (ut, *simul*, *una*, *pariter*, &c.) vel denique relationum illarum particularæ, quæ pertinent ad plenas comparationes, siue sint qualitatis siue quantitatis.

94 Tota vis *axiomatis copulati* est in ipsa copulatione: verum igitur non est dicendum, nisi in copulatione partes omnes veræ sint: falsum vero si vel una sit falsa. æque igitur contradicatur copulato per

30 G. AMESII *Demonstratio*

unius partis exclusionem, ac per omnium remotionem: imo talis remotio non est copulationis vel copulati axiomatis, sed partium negatio, quæ non semper dividit verum à falso.

95 In *connexo axioma* disponuntur illa, quæ inter se concatenatione quadam cohærent, continua vel contigua serie, qua unum alterum post se trahit aut infert quadam necessitate. exprimitur hæc illatio per conjunctionem connexivam *si, fin,* &c. vel per relationem consequentiæ, *cum hoc tum etiam illud.*

96 Connexionis necessitas hic spectatur sola: quæ potest esse vera ex partibus falsis, quemadmodum & falsa ex partibus veris, quoniam ex vero nil nisi verum, nec tamen ex quolibet quidlibet sequitur ac pender, contradictio igitur est per quamlibet consequentiæ negationem.

Hæc de Congregativo Axiomate.

97 Conjunctiones segregativæ vel segregant non necessario, ea quæ solent vel possunt convenire discernentes, unde *axioma* dicitur *discretum*, præcipue ac proprie continens diversa: vel necessario, ea quæ non possunt convenire per disjunctionem separantes, unde *axioma* dicitur *disjunctum*, præcipue ac proprie opposita disponens.

98 Dis-

98 Discretæ conjunctionis vel sejunctionis notæ sunt, autem, *est* at, interea interim, ut, vero verum, nunc tamen *et* si, tametsi, quamvis, extraquam, præterquam.

99 Discretio sic proprie per unius partis affirmationem (realem vel fictam) & alterius negationem : quæ ambæ debent esse veræ in v. ro *discreto*, cui autem hoc modo segreget ea quæ videri potuerint conjuncta, in distinguendo præcipue adhibetur, & contradicit *copulato connexoque*, vel potius contradictionis eorum est confectarium.

100 *Disjunctum axioma* sic appellatur *est* $\epsilon\chi\sigma\chi\lambda\alpha$, quia necessariam disjunctionem per se ferre solet, potest autem *disjunctum axioma* esse necessariæ veritatis, ex partibus non necessariis, & non necessariæ, ex parte aliqua necessaria. hujus enim axiomatis veritas pendet ex necessaria partium disjunctione; sicut veritas connexi ex earum simili connexione.

101 Hic significatur unum esse verum & non nisi unum : quia non est legitime *disjunctum axioma*, si ullæ partes inter se conveniant, nec verum, si enumeratio non sit plena: ex hac autem enumeratione plena, argumenta disposita rationem habent oppositionis immediatæ.

102 In distributione generis in species si ratio habeatur consensionis quæ est inter totum & partes, *axioma est copulatum*: sed prout spectatur partium inter se dissensio, *axioma est disjunctum*.

Hactenus de Judicio Noetico, sequitur de Dia-noetico.

103 Cum veritas aut falsitas axiomatis non est per se clara, sed obscura vel dubia, sive in se, sive ipsi cui fides ejus est facienda, tum *quæstio* sit: circa quam exercet se mens hominis cursitando, vel transmittendo se ab uno ad aliud, ut faciat rem claram, aut inferat ei lucem; hæc est dia-noetica ratio *sylogismi*.

104 Illatio *sylogismi* semper est necessaria vi dispositionis, quamvis nulla sæpe pars ejus in sese considerata necessario sit vera: hæc est *necessitas consequentiæ*, & necessitas ex *suppositione* vel *hypothesi*.

105 Quæstio inferenda continet semper argumenta duo; de quibus non liquet utrum conjungenda sint an potius disjungenda. hoc ut appareat tertium aliquod argumentum adhiberi debet, quod cum illis duobus dispositum illorum concordiam aut discordiam palam efficere possit: tria igitur sunt argumenta in omni *sylogismo*; non pauciora, neque plura possunt esse:

esse : quia tum inferrent etiam plura, non unum illud quod in dubium vocatur : unum tamen argumentum variis terminis contineri potest: sicut etiam argumenta varia sub uno termino sæpe latent, qui variam habet significationem.

106 Tertium argumentum disponendum est cum utraque parte quæstionis, ut lucem & vim adferat illi dispositioni ac affectioni, quam habent inter se. disponitur imprimis cum consequente (saltem) ejus parte, quæ præcipue constituit quæstionem; & illa dispositio præponitur tanquam fundamentum ratiocinationis, unde *propositio* vocatur; ex qua assumitur tertium argumentum, & vel per se, vel cum antecedente parte quæstionis secundo in loco disponitur, quæ pars idcirco *assumptio* nominatur : ex quibus infertur quæstio ipsa, ratiocinationem totam claudens, unde *conclusio* dicitur.

107 Partium harum deest aliquando una, ut in *enthymemate*, ad illas etiam aliz nonnunquã accedunt. ut in syllogismorum implicatis formis, *Sorite* & *Dilemmate*; sed revocari semper debet ratiocinationis vis ad unicam syllogismi formam : præterquam nulla est alia dispositio, cujus vi, necessario consequentia vel conclusio efficiatur.

108 Dispositio quæstionis cum argumento tertio, est vel plane simplex & per partes consequentis nempe in propositione & antecedentis in assumptione, cuius rationis *sylogismus* est *simplex*: vel composita, totius nempe quæstionis in propositione. quæ ratio est *compositi sylogismi*.

109 Si tertium argumentum in *simplici syllogismo* consentiat cum utraq; parte quæstionis, cum syllogismus debet omnibus partibus affirmari: si cum consequente sola tum sola propositio, si cum antecedente sola, tum sola assumptio affirmatur & pars reliqua una cum conclusione negatur: quæ enim in aliquo tertio conveniunt, conveniunt etiam inter se, & quæ in eodem tertio dissentiant, dissentiant etiam inter se. ex utraque antecedentis parte negata nullus conficitur syllogismus: quoniam illud quod dissentit ab utraque parte quæstionis, neque consensionem neque dissensionem eorum inter se ostendere potest: similis est ratio utriusque particularis, nullam enim connexionem habent, sed scopas dissolutas & quatuor argumenta.

110 In simplici dispositione prima illatio est quasi à specie ad genus & dicitur *sylogismus contractus*, quia tali forma semper

per fere occurrit; in quo tertium argumentum est species vel quasi species prioris termini in quaestione: atque ideo praecedit in utraque parte; est enim angustior utroq; termino: ideo etiam assumptio affirmatur, in qua antecedens pars quaestionis tribuitur tertio argumento tanquam speciei suae: idcirco etiam conclusio est particularis, quia species non infert tecum genus nisi ex parte, vel particulariter ut pars ejus.

111 Secunda illatio est quasi à genere ad speciem, & vocatur *primus explicatus*; argumentum enim est quiddam confusius quam vel consequens vel antecedens; atque ideo sequi ur in utraque parte; ideo etiam concludit semper negative, quia consensio generalis non efficit consensionem specialem, sed dissensio generalis dissensionem efficit specialem.

112 Tertia illatio est quasi ab affectione medii alicujus inter genus & speciem, ad affectionem eorum inter se, & dicitur *explicatus secundus*; in quo argumentum tertium est angustius quid. & quasi species consequentis, atq; ideo praecedit in propositione, & latius quid vel quasi genus antecedentis, atq; ideo sequitur in assumptione: quia consensio medii cum superiore

re

re non efficit illud cum inferiore consentire, nisi idem etiam cum inferiore consentiat; neq; dissensio ejus ab inferiore, & consensio cum superiore, facit ut illa inter se dissentiant, ut *animal, homo, equus.*

113 In istis explicatis quoniam consequens pars quæstionis habet rationem vel generis vel speciei ad tertium argumentum, & ejus vi debet applicari ad antecedentem, ideo propositio debet esse generalis; vel propria quæ ad generalis rationem accedit: conclusio autem est vel specialis vel propria, si antecedentis alterutra pars talis fuerit: quia medium nullum affectionem extremorum inter se ostendere potest ulterius quam afficitur ipsum erga utrumque.

Sic fuit Syllogismus Simplex.

114 In composita syllogismi dispositione quæstio & argumentum simul ingrediuntur propositionem: necesse ergo est, ut tota vis illationis in eadem comprehendatur: hoc vero fieri non potest in simplici axioma, nec proprie in negato; quare *syllogismi compositi* propositio debet esse affirmata & composita.

115 Ex propositione vel assumitur tertium argumentum, ut concludatur quæstio: vel tollitur tertium argumen-
tum

tum in assumptione ut tollatur quæstio in conclusione: tollere autem est contradictionem ponere maxime directam.

116 Requiritur etiam ut necessitas sit in illatione: hæc vero non proprie inest axiomati copulato, aut discreto, illud enim congregat, hoc segregat non necessario: in connexo autem necessaria est connexio; & in disjuncto est necessaria disjunctio: *syllogismi* igitur *compositi* propositio est aut connexa aut disjuncta, atq; adeo *syllogismus* ipse vel *connexus* vel *disjunctus*.

117 In axioma connexo quia consequens semper perhibetur verum idq; non absolute & simpliciter, sed ex suppositione antecedentis; idcirco non sequitur ratio, à remotione antecedentis ad remotionem consequentis, aut à positione consequentis ad positionem antecedentis; ex falso enim verum sequi potest: sed à positione antecedentis ad positionem consequentis, qui est *connexus primus*; & à remotione consequentis ad remotionem antecedentis, qui est *connexus secundus*, quia ex vero nil nisi verum sequitur.

118 In disjuncto axioma, quia necessitas non est ex suppositione aliqua sed absoluta; ideo valet hic illatio à remotione unius (sive antecedentis sive consequentis)

quentis) ad positionem alterius, qui est *disjunctus primus*, & à positione unius ad remotionem alterius, qui est *disjunctus secundus*: ratio prioris est quia in axioma disjunctio significatur unum esse verum: ratio alterius est, quia unicum.

119 Post *judicium* sequitur *Methodus*; memoriâ enim non recte tenentur, nec ad memoriam recte disponuntur, de quibus prius non recte judicatur.

120 Ad *methodû* igitur tam *inventio* quâ *judicium* concurrunt: & hac ratione *methodus* ultimo in loco docetur & exercetur.

121 Dispositio est axiomaticum proprie, non argumentorum, nisi qua in axiomaticis includuntur; neque syllogismorum, nisi quatenus axiomaticis inserviunt.

122 Hæc axiomatica debent semper esse homogenea, id est, ad eundem finem, & ad idem objectum sub eadem communi ratione spectantia.

123 Inter illa *methodus* observat ordinem prioris ac posterioris.

124 Prius axioma cum posteriore conjungitur in *methodo* vi conjunctionis axiomaticæ, vel expressæ vel implicitæ.

125 Prius in *methodo* est, quod clarius est, & lucem adfert prærequisitam ad sequentium intellectum. tale autem est, quod prius est natura.

126 Prius

126 Prius & clarius natura, est vel causa respectu effecti, vel subjectum respectu adjuncti, vel commune respectu minus communis.

127 Cum autem progressio naturæ sit ab intentione finis, per media, ad assequutionem finis intenti; sic etiam artificiosa progressio est à fine & officio totius indicato per partes, ad finis & totius perfectionem.

128 Resolutio igitur & compositio non sunt duæ methodi, sed duæ actiones, quæ possunt in uno axiomate exerceri, & in hac unica methodo quodammodo observantur ambæ.

129 Cum scopus differentis non est simpliciter docere, sed delectare, movere, decipere, tum *crypsis* hujus methodi est adhibenda, transponendo, egrediendo, commorando, & omnia ad consilium dicentis, & auditorum ingenium prudenter accommodando.

Per Logicam hunc in modum exercitam, intuemur quicquid rationis ullo modo circa ens quodcunque versatur. Occurrunt enim primo simplicia rationis, deinde eorum dispositio: simplicia illa vel sunt in ipso artificio & fabrica rei
vel

vel extra illam. primo artificium rei nosse oportet priusquam testimonium de illa vel accipiamus vel perhibeamus. simplicia in artificio rerum sunt vel primaria, vel secundaria quæ ex illis oriuntur. Illa primo intuemur ut sunt in sese, antequam comparamus cum aliis. & in sese, prius quid sint, quam quid non sint. quid sint, tam in essentia & existentia, quam in subsistentia, complementis & ornamentis. ubi sic intuiti sumus quicquid ad rei consummationem spectat, inde videmus non esse rem aliam, sed differre ab omnibus; ab aliis leviori diffensione, ab aliis majore: neque tantum ab aliis rebus differre, sed etiam à nihilo, vel negatione sui. Post contemplationem hanc, qua consideravimus quid res sit, & quid non sit, comparamus eam cum aliis vel in gradu, vel in natura sua, & reperimus æqualem, vel inæqualem, similem vel dissimilem. Cum sic intuiti sumus illa quæ prima sunt in artificio rei, secundaria quadam consideratione ad ea deflectimus quæ ab iis oriuntur: contemplantes denominationem rei, ab argumento aliquo essentiali vel complementali, una cum nominis ejus ad alia cognatione: deinde communitatem illam, quam eadem res
habet

habet in consentiendo cum multis : quomodo effectum unum sit respectu multarum causarum, vel una causa respectu multorum effectorum, vel unum adjunctum respectu multorum subiectorum, vel unum deniq; subiectum respectu multorum adjunctorum. Hac autem in consideratione, videmus rem esse integrum, consistens in suis membris, quæ nihil aliud sunt nisi symbola, seu comprehensiones causarum: deinde ut speciem certi generis, quod continet easdem speciei causas, quas membra continent integri, sed alio modo. Postremo postquam prima & secundaria contemplatione rem sumus intuiti, tam intra quam extra, sursum deorsumque, & ad latus speculando, & naturam ejus penitus quasi pervasimus ac penetravimus, tum limitamus illam, & certa definitione fines essentia circumducimus: eosque vel proprios designamus materia scilicet & forma, in definitione perfecta: vel quasi circumscriptione linearum quousque pertingant ostendimus in descriptione. Post horum omnium contemplationem, tum de rei natura vel perhibere testimonium vel accipere licet secure.

Hæc simplicia rationis postquam inventa fuerint, congruenter naturæ suæ disposit-

disponimus: idq; vel primario ad iudicium vel secundario ad memoriam. Ad iudicium tentandum disponuntur argumenta prout sua propria luce apparent; & in re manifesta sententia statim fertur; siue illa jungantur, siue disjungantur; siue simpliciter, siue compositè hoc fiat. si vero in dubio res versetur, tum ad lucem & fidem faciendam, auxilium petitur à tertio aliquo argumento, quod cum illis disponitur, vel singulatim, ut in simplici syllogismo, ut lumen singulis admoveatur; vel conjunctim, ut in composito. Postquam rerum coagitationem, certum iudicium fertur tanquam de re manifesta.

Secundaria dispositio ad memoriam est in methodo: qua disponuntur argumenta axiomatis inclusa, & vel per se, vel operum aliorum iudicata, eo ordine quem habent in sua natura.

Videntes igitur Logicæ virtutes, sedulo studeamus oculum rationis nostræ per hanc propriam ejus regulam directum habere, & exerceamus nosmet ipsos ad hanc rationem, ut omnia in omnibus distincte contemplari, certo judicare, & constanter meminisse possimus.

F I N I S.

Guilielmi Amesii
Disputatio
THEOLOGICA
adversus
Metaphysicam.

PLATO in GORGIA.

Ἡ μὲν ἐμπειρία τέχνην ἐποίησε, ἡ δὲ
ἀπείρία τυχήν.

CANTABRIGIÆ,

Ex officina Rogeri Danielis, almæ
Academiæ Typographi.

1646.

P E T R U S B R E S T
Artium liberalium Magister,
olim hujus Disputationis
respondens

Benevolo Lectori. S.

Fallax consuetudo (Amice Lector) modernos Philosophos ita dementat, ut contradicere antiquis scriptoribus ipsis religio sit: etiam (quod magis mirere) in rebus à veritate maxime alienis. Verum enimvero cum iusti viri & liberalis ingenii sit, veritatem ab omni injuria vindicare: Et dantur tibi arma, quibus acies Metaphysicorum dissipetur, ac vera Philosophia (uniquique arti tribuendo, quod suum est) libertati suae restituatur. Vale ac frue, & postquam lumen veritatis tibi affulserit, mentem sophisticis tenebris involvire finito.

T H E S I S. I.

Grave vitium est oculorum, quando ita hallucinantur, ut ea quæ simplicia sunt, pro geminis aut pluribus cer-
nant. Sed gravior est hallucinatio men-
tis, quæ in plerisque perperam philoso-
phantibus reperitur, dum unam simpli-
cem doctrinam, duplicem, triplicem, &
aliquando septuplicem sibi & aliis repræ-
sentant.

II. Vitium hoc in una eademq; disci-
plina cum admittitur (utpote si generis &
speciei doctrina quinquies in logica tra-
ctetur, quod Peripateticis est solenne) tæ-
dium & nauseam parit intelligenti lectori.
Magis tamen est noxium & intolerabile,
quædo integras disciplinas, variæ quæ non
sunt, varias facit, ex qua hallucinatione
Metaphysica tota dependet atq; consistit.

III. Quamvis autem incertæ fictionis
nomen sit Metaphysica, quia necdum con-
stat inter horum sacrorum mystas, quæ-
nam ex istis septem sententiis, quas de
objecto ejus refert & exponit Suarez, dis-
put. 1. sit recipienda, certa tamen præ-
sumptio omnium fere Metaphysicorum
est, quod polliceantur suis lectoribus na-
turalera

turalem quandam Theologiam, aliam plane ab illa, quam supernaturali revelatione traditam habemus in sacra scriptura: quod in Ethnicis philosophis non est mirandum, sed neutiquam ferendum inter Christianos, qui Theologiam in Scripturis traditam suis omnibus partibus consummatam agnoscunt.

IV. Si de hac Theologia iudicium ferendum sit, prout ab Aristotele (Metaphysicorum Papa) docetur, impietatis criminis subduci nullo modo potest; quia rerum humanarum non tantum providentiam, sed & scientiam Deo auferens, Metaphys. 12. & necessitatem naturalem in volendo & agendo ipsi tribuens, fatente ipso Suarezio disput. 30. sec. 16. & futurorum omnium contingentium veritatem determinatam negans (quod idem Suarez, disp. 19. sec. 10. agnoscit) fundamentum religionis penitus evertit. Cui impiæ sententiæ (magna saltem ex parte)tribuendum videtur, quod quamvis ex schola Platonis ad Ecclesiam primitivam transierint olim præstantissimi quique viri (Justinus, Origenes, Augustinus &c.) vix unus tamen potest nominari, qui peripateticam antea professus philosophiam, fidei Christianæ veritatem postea recepit. Adeo verum est, quod

quod alicubi Melanchton habet: *Non sapiens
Christus palato Aristotelico argutus re-
festo.*

V. Sed ut hoc largiamur, spectandam
esse Metaphysicam prout jam à Christiani-
nis correctà est & limata, adhuc tamen
arguendam eam dicimus præsumptionis
imprimis adversus Theologiam Christiana-
nam, quatenus Dei & rerum divinarum
tractationem arrogat sibi, & postea vani-
tatis, quatenus neque divini neq; humani
quidquam, id est, nihil omnino habet,
quod dicere possit suum, aut sui proprium,
aut circa quod suo jure occupetur.

VI. *Contemplatio Dei* (ait Suarez, disp. 1
sec. 5. n. 44. & sec. 6. num. 32.) *proprie
dicitur & præcipuus finis est Metaphysicæ, in
quo naturalis hominis beatitudo consistit.*
Sed 1. hæc fictitia beatitudo talis est, ut
cum damnatorum hominum & ipsius Di-
aboli miseria consistere simul possit; Dia-
bolus enim est summus Metaphysicus.
2. Si naturalis beatitudo hominis in actu
proprio Metaphysicæ consistat, tum Me-
taphysica perficit naturam hominis, quod
fieri non potest nisi omnes defectus, ob-
liquitates, & perturbationes naturales
tollat, & justitiam afferat originalem &
universalem. 3. Si beatitudo consisteret in

contemplatione, tum intellectuales virtutes majoris essent perfectionis quam morales. 4. Si contemplatio Dei beatifica esset actus Metaphysicæ proprius, tum Metaphysica esset vitæ spiritualis & æternæ doctrina; ita ut non differret à Theologia Christiana, nisi gradu & modo. Hæc autem omnia & singula sunt perquam absurda.

VII *Metaphysicam de Deo & rebus divinis tractare dicunt, quatenus possunt cognosci lumine naturali: Theologiam vero Christianam de eisdem agere, quatenus per divinam revelationem cognoscuntur: illam tantum esse theoreticam, hanc etiam praticam.* Adversus quas distinctiunculas hæc habemus dicenda. I. hæc est generalis nota Metaphysicæ vanitatis quod ipsamet confiteatur se nihil tractare absolute, sed tantum sub hoc aut illo respectu & modo idem explicare, quod alibi vel absolute, vel sub alio respectu & modo tractatur. Scientiæ enim realis differentia specifica non potest esse modus aut respectus rationis in objecto. sed debet necessario esse aliquid reale. Hoc bene observat Scotus in prologo ad dist. *Scientia non considerans subjectum suum sub ratione reali, non est realis. Absolutum & respectivum non faciunt*

faciunt unum conceptum per se sed per acci-
dens tantum. 2. Limitatio illa, quatenus
possunt cognosci lumine naturali, denotat
gradum tantum cognitionis, atque adeo
non magis constituit speciem doctrinæ,
quam quatenus cognosci possunt à puero, ab
homine rudi, parum sano, &c. magis & mi-
nus non variant speciem. Logica artifici-
alis & naturalis non sunt duæ Logicæ,
nec charitas viæ & patriæ duæ charitates.
3. Lumine naturali nihil potest à priori
cognosci de Deo, sed vel per effectus vel
per argumentationem ab uno attributo ad
aliud. teste Suarez disp. 30. in prin. ho-
rum autem modorum prior, si Metaphy-
sicus sit & non Theologicus, tum meta-
physice tantum non Theologice dixit Da-
vid, *Cœli enarrant gloriam Dei: & Paulus,*
Ipsi inuisibilia jam inde à condito mundo
per ea quæ fecit mente perpensa videntur.
Posterior autem modus ut à Theologia
removeatur, oportet ut Metaphysici inter-
dicant Theologis usu rationis, quasi ignis
& aquæ, cæterarum omnium disciplina-
rum. 4. Revelatio est quidem causa effi-
ciens Theologiæ sacræ, sed non est ratio
formalis eandem specificans, & ab aliis
disciplinis essentialiter distinguens: Si
enim alicui extra ordinem revelaret Deus

Mathematicam, aut ipsam Metaphysicam, non idcirco suam speciem exueret & in aliam transiret, sed eadem plane maneret, quæ jam est cum acquiritur naturali ratione. Lex Dei moralis per Moysen revelata, eadem plane est cum ea quæ in cordibus hominum dicitur inscripta, Rom. 2. 15. *Æterna Dei potentia & divinitas*, sive hominibus à Deo manifestata, Rom. 1. 19, 20. sive per homines revelata, sicut una & eadem res est, sic etiam unius ejusdemque disciplinæ. 5. Nihil est veri & certi de Deo & rebus divinis lumine naturali notum, quod non cognoscatur etiam ex divina revelatione, & eo nomine tractari debeat in Theologia sacra: *quia ad perfectionem scientiæ spectat* (ut Suarez disp. 1. observat) *integre atq; complete subiectum suum considerare.* nulla igitur necessitas adigit, ut quædam divina in alia disciplina tractentur, neq; est philosophi, vel entia vel disciplinas absq; necessitate multiplicare. 6. Ex eo ipso evinci potest Metaphysicam esse disciplinam imaginativam, quod fateatur se esse meram speculativam. Nulla etenim vera est scientia, quæ non eo tendit ut scientem dirigat in aliqua praxi. 7. Quicquid cognosci potest de Deo, illud sua natura ducit hominem ad

ad Deum rite colendum. Apostolus ipse hoc diserte testatur de naturali cognitione Dei per effectus, quam sibi vendicant Metaphysici, quasi mancipio & nexu suam. Propterea quod cum Deum norint, tamen ut Deum non glorificent, neque gratias ei egerunt. Rom. 1. 21. Dignum est igitur omni approbatione quod ponit Scotus in prologo ante citato: *De Deo nulla potest esse scientia speculativa, necessario enim notitia ejus conformis est praxi aptitudinaliter.* Et hæc una forsitan est causa, cur Metaphysici homines tam irreverenter sæpe garriant de Deo & rebus divinis, quia professio ipsorum est nihil curare praxin, Dicit enim Theologia practica (ut Guilielmus Parisiensis loquitur) *non tantum cavendum esse nobis, ne falsi aliquid dicamus vel sentiamus de Deo creatore benedicto, sed etiam timorate, & reverenter, & circumspectis examinatisque sermonibus loquendum esse nobis de ipso, qui nec speciem ullam nec suspensionem erroris habeant.*

Theologia metaphysicæ hunc in modum profligata, sequitur ut ejusdem vanitas in cæteris capitibus breviter indicetur.

VIII *Versatur (ut aiunt) circa ens, quatenus est ens reale. Ens autem vel sumitur ut participium, & sic idem notat quod aliquid existens, vel ut nomen, & sic notat essentiam rei. Essentia autem est natura cujusque rei quæ per definitionem explicatur.* Suarez disp. 2. Quibus verbis, hic neotericorum omnium, qui hujus sectæ sunt, Patriarcha clare satis testatur, doctrinam hanc totam de ente quatenus est ens ad illam disciplinam pertinere, cujus est naturæ, essentialis, & definitionis doctrinam generalem explicare, id est, ad logicam. non temere igitur Suarez disp. 1. 1. præmonuit, *Metaphysicam singularem quandam connexionem habere cum Dialectica.*

IX. *Tres sunt passionēs vel affectiones Entis, ait Suarez disp. 3. Unum, verum, bonum.* Quod neque verum est, quia aliæ fingi possunt affectiones æque propriæ entis omnis atque istæ, ut *durabile, ubi, potens, differens, collatum, antecedens, consequens, &c.* neque pertinent affectiones illæ ad Metaphysicam, sed Logicam, sicut statim apparebit.

X Tam

X. Tam sublimia quidem subinde loquuntur de affectionibus istis transcendentalibus, ut omnem rationem infra se relinquant. *Unū tradunt cui non opponitur multiplex, verum cui non opponitur falsum, & bonum cui non opponitur malum.* Sic Suarez disp. 4. *unum ut importat negationem multitudinis seu plurium, non intrat rationem formalem unius transcendentis.* & disp. 9. *in rebus extra intellectum non est propria aut rigorosa falsitas,* & disp. 11. num. 20. *bonum & malum secundum communes rationes non habent perfectam & completam oppositorem.*

XI. Sed tamen ad se redeunt unum docent esse, quod habet certam & determinatam & indivisam entitatem, convenire enti ex vi solius entitatis, ejus adjuncta negatione. disp. 4. s. 3. n. 8. disp. 5. s. 1. n. 4. Cum igitur certæ & determinatæ entitatis ratio nihil aliud sit quam ejus definitio, sequitur unitatem istam transcendentalem esse mere logicæ considerationis. Quamvis autem unitatis hujus ratio in definitione explicetur, ejus tamen principium (sicut & definitionis) petendum est ex entitatis & essentiae constitutivis causis. Accuratissime igitur observatur à P. Ramo logicæ cap. 10. ad finem: *Omnes modos unitatis ad consen-*

taneorum argumentorum categoriam tanquam ad simplices fontes referri debere, & distinctionum modos ad categoriam dissentaneorum.

XII. *Veritatem omnem in significando ad Dialecticam pertinere, diuersis verbis fatetur Suarez disp. 8. Et veritatem cognitionis esse in iudicio: Veritatem etiam in essendo vel transcendentalem explicari posse per modum vel aptitudinalis vel actualis conformitatis ad illud iudicium vel intellectum cognoscentem, quatenus unaquæq; res apta nata est verã sui æstimationem conferre respectu intellectus, & à veritate cognitionis translatum esse nomen veri ad significandã proprietatem cuiuslibet entis realis, quæ etiam ex communi omnium consensu consistit in conformitate inter rem & intellectum, siue sit intellectus ad rem, siue rei ad intellectũ. Ex quibus omnibus manifeste sequitur (quod etiam Contarenus primæ philosoph. lib. 3. agnoscit) veritatem omnẽ proprie loquendo esse in compositione & divisione intellectus, i.e. in affirmatione & negatione axiomatice, quæ ad logicam ab omnibus referuntur. Suarez etiam disp. 10. l. 1. n. 19. fatetur, veritatem esse conditionem consequentem vel concomitantem objectum intellectus potius, quam formaliter illud constituentem*

uentem: quod contra esset, si res essent vere per se, ante iudicium intellectus.

XIII. *Bonum absolute sumptum* (ait Suarez disp. 10.) *nihil aliud est quam perfectum, quam ens ipsum. Bonum alteri vel alicui conveniens est passio entis. Ex quibus constat* (addit ipsemet Suarez sect. 2.) *bonum importare habitudinem causæ finalis, & rationem finis. Nihil clarius dici potest ad Logicam rationem boni declarandam.*

XIV. Præter ens, qua ens, & istas proprietates (ut appellantur) entis, Metaphysica nihil omnino tractandum habet, nisi velit de omnibus rebus & earum specialibus proprietatibus considerare, & hac ratione omnes alias scientias devorare, quod nonnullis Metaphysicis æquum & iustum habetur, apud Suarez disput. 1. s. 2. n. 2. nam media illa via Suarezii (qui vult ens à Metaph. considerari, non ut omnino præcisum sed etiam ut totum potentiale, prout includit aliquo modo inferiora, atque adeo alias inferiorum rerum proprietates, sed non omnes) hæc inquam via gratis insistitur à quibusdam contra omnem rationem. videtur enim Suarez disp. 1. s. 2. n. 14. contra principium illud ex quo quædam rationes inferiores tractantur, alias etiam tractari debere, de quibus nihil potest in
Mc-

Metaphysica dici convenienter; *ut communis ratio viventis, cognoscentis, intelligentis, &c.*

XV. Ratio causæ, & specierum, ac modorum ejus in omni Logica (quamvis à Metaphysicis hominibus conscripta) plene solet tractari. Neque ulla reddi potest ratio quare unius rei eædem definitiones, distributiones, & proprietatum explanationes in duabus aut pluribus tradantur disciplinis. Res ipsæ quæ sunt causæ, sparsim in omnibus artibus docentur. Relationem & habitudinem causæ ad suum effectum, Logicæ considerationis esse nemo Logicus negabit. Causationem autem vel causalitatem & influxum ipsam, quod est proprium fundamentum relationis, realem ab ipsa distinctionem habere negat Suarez, disp. 47. s. 3.

XVI. Entis finiti ratio definitione ejus explicatur: infiniti autem entis perfectionem, scilicet totam omnium finitorum in se continentis eminenter (sicut Suarez notionem illam exponit disp. 28. s. 1. 11. 18.) Theologia sola proponit.

XVII. Esse essentia & existentia entis creati in communi & abstracta sua ratione, Logica causarum doctrina accurate satis exponit.

XVIII.

XVIII. De supposito in divina natura et principiis naturalibus fere nihil dici posse fateatur Suarez, disp. 34. s. 1. In natura creata, suppositi vel personæ doctrina ad eandem scientiam spectat cum natura intellectuali, & ipsa anima rationali, cujus considerationem à Metaphysica ad physicam remittit Suarez, disp. 1. s. 2. 18.

XIX. Decem illa genera, vel prædicamenta, in quæ forte fortuna potius quam certa ratione dividunt Peripaterici ens creatum, utrum ad Logicam an Metaphysicam, vel quomodo ad utramque spectat, tenes ipsos prædicamentales Philosophos agitur adhuc lis magna. Sed integris nobis facile apparebit unam & eandem non posse esse variorum integrorum membrum, & decem ista tam heterogenea capita ad nullam unam disciplinam pertinere: sed substantiam creatam absolute spectatam, una cum qualitate sua esse Physicæ considerationis; Quantitatem simili ratione objectum proprium Matheseos; Relationem esse Logicum argumentum; Actionem pertinere ad effectum; passionem ad subjectum; ubi ad subjectum; & habitum, quando ad Adjunctum Logicum.

Ergo

Ergo

Revera Commentarius ille qui dicitur
 τὰ μετὰ τὰ φυσικά ad docendum vel dis-
 cendum nihil habet compendii. Plutarch.
 in Alexand. Theologiam vero, quam Ari-
 stoteles in Metaphysica docet, impietatem
 omnium impietatum maxime detestabilem
 & execrabilem esse confirmo; flagitium-
 que inexpiabile statuo, in Christianis qui-
 busdam scholasticis, etiam (quod magis mi-
 rere) purioris Theologiæ studiosis, confir-
 mare publicatis scriptis, Metaphysicam A-
 ristotelis Christianæ religionis tanquam co-
 lumnæ quandam esse. Petrus Ramus in
 præfat. ad Scholas Metaph. Hisce adjun-
 gimus illud Nicolai Beraldi Anno 1516.
 Qui sophisticis nugis, & frivolis argutis
 dediti, non rebus ipsis, sed rerum umbris
 falsisque imaginibus inhaerent, longe fallun-
 tur, totaque (quod dicitur) errant via.
 Non enim studiosorum ingenia exacuunt
 captiuncula istæ, & trica spinosæ, (ut ple-
 risque persuasum est) sed mentis succum
 omnem exhauriunt, adeoque à pietatis stu-
 dio abduxere nonnullos.

F I N I S.